

TBMM Tutanakları Çevresinde İstiklâl Marşı Olarak Kaleme Alınan Şiirler ve Değerlendirilmeleri

Poems Written as the National Anthem in the TBMM [Turkish Grand National Assembly] Reports and Their Evaluations

Mehmet Fatih Akbaba*^{ID}; Yakup Çelik**^{ID}

MAKALE BİLGİSİ

ARTICLE INFO

Araştırma Makalesi Research Article

Sorumlu yazar:

Corresponding author:

* Yıldız Teknik Üniversitesi
fatihakbaba@gmail.com

ORCID: 0009-0003-3278-6474

** Yıldız Teknik Üniversitesi
ycelik1234@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9252-8221

Başvuru / Submitted:

14 Eylül 2023

Kabul / Accepted:

1 Kasım 2023

DOI: 10.21021/osmed.1360424

Atıf/Citation:

Akbaba, M. F.; Çelik, Y. "TBMM Tutanakları Çevresinde İstiklâl Marşı Olarak Kaleme Alınan Şiirler ve Değerlendirilmeleri", Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi, 19 (2023): 229-240.

Benzerlik / Similarity: %4

Öz

23 Nisan 1920'de TBMM'nin kurulmasıyla birlikte devlet kurmanın gereği olarak bir İstiklâl Marşı'nın yazılması ve bestelenmesi gerekmektedir. Bu iş için de dönemin Maarif Vekâleti görevlendirilir. Cephede henüz savaş devam etmektedir. Büyük Taarruz daha başlamamıştır. Bütün bunlara rağmen İstiklâl Marşı yazımına gösterilen hassasiyet TBMM tutanaklarından anlaşılmaktadır.

TBMM'de İstiklâl Marşı tartışmalarının tümü daha iyi bir metin ortaya çıkmasına yönelik hassasiyet çevresindedir. Hamdullah Suphi Bey, bütün şiirleri okumuş ve ön değerlendirmesini yapmış olmak, peşinden Mehmet Akif Bey'e müracaat etmek suretiyle sürecin yönlendiricisi olmuştur. Muhalif gibi görünen ve itiraz eden milletvekillerinin isteği ehliyetli kişilerden oluşan edebî bir heyetin kurulması ve onların karar vermesi yönündedir. Buna karşılık şiirlerin marş olmadan önce yine heyet tarafından kısmen değiştirilmesini öneren milletvekilleri de vardır.

Yarışmaya, Mehmet Akif'in eseri dışında, 724 şiir katılır. Bu eserlerden ilk elemeyi geçen ve TBMM'ye gelen 7 şiir kayda geçer. Diğer metinlere ulaşılamamıştır.

Anahtar Kelimeler: İstiklal Marşı, Mehmet Akif Ersoy, TBMM, şiir, yarışma.

Öz

With the establishment of the Turkish Grand National Assembly on April 23, 1920, a National Anthem (The Independence March) had to be written and composed as a requirement of establishing a state. The Ministry of Education of the period was assigned for this job. The war is still continuing on the front. The Great Offensive has not started yet. Despite all this, the sensitivity shown to the writing of the National Anthem can be understood from the reports of the Grand National Assembly of Turkey.

All discussions on the National Anthem in the Turkish Grand National Assembly revolve around sensitivity towards the emergence of a better text. Hamdullah Suphi Bey became the guide of the process by reading all the poems and making a preliminary evaluation, and then applying to Mehmet Akif Bey. The request of the MPs who appear to be oppositionists and object is for the establishment of a literary committee consisting of qualified people and their decision-making. On the other hand, there are also members of parliament who suggest that the poems be partially changed by the committee before they become an anthem.

The poems in the competition, which was opened because the War of Independence had not yet been completed, try to create a text by emphasizing the spirit of independence, national resistance and the glory coming from history. Apart from Mehmet Akif's work, 724 poems participated in the competition. Among these works, 7 poems that passed the first elimination and came to the Turkish Grand National Assembly are recorded. Other texts could not be found.

Keywords: National Anthem, Mehmet Akif Ersoy, Turkish Grand National Assembly, Poetry, Competition.

Giriş

Bu çalışmada İstiklal Marşı Şiir Yarışması'na katılıp finale kalan diğer şiirlerin incelenmesi ve değerlendirilmesi metin üzerinde akademik bir zeminde karşılaştırılması gerçekleştirilmiştir. Bu sayede İstiklal Marşı'nın tüm şiirler içerisinde yerini ve önemini belirginleştirmek amaçlanmaktadır.

Millî mücadelenin başarıyla sonuçlandırılması ve ordunun motivasyonu açısından bir milli marş yazımı ihtiyacı ortaya çıktı. Bu ihtiyaçtan dolayı İstiklal Marşı'nın yazımına kadar geçen süreçte yaşananların anlaşılması ve İstiklal Marşı'nın neden seçildiği gerçekliğinin daha net ortaya konmasını amaçladığımız makalemizde finale kalan şiirler üzerinden bir inceleme gerçekleştirdik.

Çalışmamızın alanyazın kısmını yapılandırmak için alanyazın taraması yapılmıştır. Alanyazın taraması sonucunda ulaşılan şiirler okunmuş ve derinlemesine inceleme yapılmıştır. Mehmet Akif Ersoy'un fikir dünyası bağlamında İstiklal Marşı'nın yazım süreci araştırılmış ve elde edilen sonuçlardan çalışmamızda yararlanılmıştır.

Yarışmaya katılan şiirlerin TBMM tarafından değerlendirilmesi esnasında meydana gelen tartışmalar çalışmamızda daha geniş yer bulmaktadır. Bu tartışmaların neticesinde Mehmet Akif Ersoy'un kaleme aldığı İstiklal Marşı şiirinin kabulü esnasında ve sonrasında yaşananları dönemin sosyolojik ve psikolojik şartları içerisinde değerlendirilmesi yapılmıştır.

1. TBMM'de İstiklâl Marşı Tartışmaları

İstiklâl Marşı yazım görevi TBMM tarafından Maarif Vekâleti'ne verilmiştir. Vakit, Millî Mücadele dönemidir. Henüz savaşın acıları sürmektedir. Nurullah Çetin'in, bu çerçevede, İstiklâl Marşı'nın yazıldığı dönem ile ilgili söyledikleri dikkat çekicidir: "İstiklâl Marşı'nın yazıldığı sıralarda Anadolu'nun birçok yeri emperyalist batılı işgal güçleri tarafından işgal edilmişti. Batı Anadolu Yunan ordularının çizmeleri altında çığneniyordu. Millî Mücadelemiz, kurtuluş ve bağımsızlık savaşımız olanca hızıyla sürüyordu"¹. Bu bakımdan ordunun ve halkın maneviyatını güçlendirecek gelişmelere ihtiyaç duyulmaktadır. Yapılabilecek işlerden birisi de İstiklâl Marşı'nın yazımı ve bestelenmesidir. Olay şöyle gelişir:

"İrşat Heyeti üyeleri, Genel Kurmay Başkanı İsmet Paşa ile Garp Cephesi'nde görüşmüş, halkın ve askerlerin maneviyatını güçlendirecek bir milli marş yazılması hususunu mütalaa etmişlerdi. Aynı zamanda, yeni kurulan Ankara Hükümeti'nin de gelişen dış temasları ve diplomatik ilişkileri de bir milli marşa duyulan ihtiyacı güçlendirmekteydi. Hükümet üyelerini ziyaret eden Genelkurmay Başkanı İsmet Paşa, İrşat Heyeti'nin bu talebini ilgililere iletir; milli heyecanı canlandıracak, Fransızların Marseyz Marşına benzer bir milli marş yazılmasını ordu adına hükümetten talep eder. Bu talebi ve genel ihtiyacı değerlendiren Eğitim Bakanlığı da İstiklâl Marşı'nın yazılması için - çalışmanın başında zikredilen- Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde ilan edilmiş olan yarışmayı açar."²

Beşir Ayvazoğlu ise gelişmeleri, İsmet Paşa'nın o dönemin Maarif Nazırı Dr. Rıza Nur aracılığıyla Kazım Nami Duru Beye gidip "Orduca karar verdik, bir İstiklâl Marşı istiyoruz. Bunun güftesini, bestesini ayrı ayrı müsabakaya korsunuz. Her birini kazanana beşer yüz lira vereceğiz" sözleriyle anlatır.³

¹ Nurullah Çetin, *İstiklal Marşımızı Anlamak* (Ankara: Öncü Kitap, 2013), 16.

² Nihan Altınbaş, *Millî Mücadele'de Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı* (Ankara: TBMM Basımevi, 2015), 35.

³ Beşir Ayvazoğlu, *İstiklâl Marşı Tarihi ve Manası* (İstanbul: Tercüman Gazetesi Yayınları, 1986), 21.

Yarışma, 25 Ekim 1920 tarihli *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesinde ilan edilir. Gazete şu ilanla çıkar:

“Şairlerimizin nazar-ı dikkatine: Milletimizin dâhili ve harici İstiklâli uğrunda girişmiş olduğu mücadeleyi ifade ve terennüm için bir İstiklâl Marşı, Umur-u Maarif Vekâleti Celilesi’nce müsabakaya vaz edilmiştir. İşbu müsabaka, 23 Kanun-i evvel sene 1336 tarihine kadar olup bir heyet-i edebiye tarafından gönderilen eserlerden intihap olunacak ve kabul edilen eserin güftesi için beş yüz lira mükâfat verilecektir. Ve yine laakal beş yüz lira tahsis edilecek olan beste için bilahare ayrıca bir müsabaka açılacaktır. Bütün müracaatlar Ankara’da Büyük Millet Meclisi Maarif Vekâletine yapılacaktır.”⁴

Yarışmaya Mehmet Akif katılmaz. Katılmama nedeni verilecek para ödülüdür. Bunu hem Hamdullah Suphi Beyin hem de Hasan Basri Çantay’ın burada da değineceğimiz konuşmalarında görmekteyiz. İsa Kocakaplan da kitabında konuyu şöyle açıklamaktadır: “TBMM’de Burdur milletvekili olarak bulunan Mehmet Akif bu yarışmaya katılmamıştı. Akif’in yarışmaya, para ödülü bulunduğu için katılmadığı, halbuki böyle bir marşın ancak Akif tarafından yazılabileceği herkes tarafından söyleniyordu. O sırada Millî Eğitim Bakanlığı görevine getirilen Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey de aynı düşüncede idi. Akif’in yakın arkadaşı Hasan Basri (Çantay) Beyle görüşerek, onu yarışmaya katılmak için ikna etmesini istedi.”⁵

Yarışma başladıktan bir müddet sonra Hamdullah Suphi Bey Millî Eğitim Bakanı olur. “Millî marş yarışması üzerinde ciddiyetle durur. Yarışma süresi sona erdiğinde, yarışmaya 724 şiirin katıldığı tespit edilmiştir. Kendisi de bir şair ve edebiyatçı olan Hamdullah Suphi, gelen şiirleri titizlikle inceleyip değerlendirir; ancak hiç birini millî marş olacak değerde bulmaz.”⁶

Yukarıdaki ilanın üzerinden dört aylık bir süre geçer. Bundan sonraki süreç TBMM’de şöyle gelişir: Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin 26 Şubat 1921 (1337) tarihli toplantısında Maarif Vekâletinden gelen bir tezkere üzerine konuşulur. Bu tarihli tartışmada Millî Eğitim Bakanlığınca kurulacak bir heyet ile Meclisten seçilecek bir gruba verilmesi konusu tartışılır. Oturumu Mustafa Kemal Atatürk yönetmektedir. İzmit Milletvekili Hamdi Namık Bey, Kırşehir Milletvekili Yahya Galip Bey, Kütahya Milletvekili Besim Atalay, Karesi (Balıkesir) Milletvekili Hasan Basri Bey ile Reis (Atatürk) arasında marş olacak şiirin seçimi ve şiirlerin basılıp dağıtılması hususunda tartışma yaşanır. O sırada Mehmet Akif Ersoy Maarif Encümeninin başkanıdır. Onun şiirinin de bu yarışmada olması Hamdi Namık Beyin dikkatini çekmiş ve Maarif Encümeninin bu işten el çekmesini, tarafsız olmak gerektiğini dile getirir. Besim Atalay ve Yahya Galip Bey de şiirlerin tab’ edilerek edebiyata vakıf vekillere dağıtılması teklifinde bulunurlar. Hasan Basri Bey ise Akif’in şiirinin ikramiye meselesine de gönderme yaparak, O’nun kendisi hakkında haksız bir suçlamayı zillet kabul edeceğini dile getirir.

Bu küçük tartışmadan yaklaşık üç gün sonra 1 Mart 1921’de Meclis Başkanlığına bir takrir sunulur. Meclis, Saruhan Mebusu Reşat Beyin teklifi ile bir dua ile açılır. Peşinden İstiklâl Marşı olarak kaleme alınmış şiirlerden bir tanesinin kürsüden okunmasına karar verilir. Bunun üzerine sözü alan Antalya Milletvekili Hamdullah Suphi Bey, şiiri okumadan önce açıklama yapma gereğini duyar. Maarif Vekâletinin düzenlediği yarışmaya birçok şiirin geldiğini ancak bunlardan sadece yedi tanesinin İstiklâl Marşı vasıfları taşıdığını belirtir. O esnada Erzurum Milletvekili Salih Bey

⁴ *Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi*, 25 Ekim, 1920.

⁵ İsa Kocakaplan, *İstiklâl Marşımız ve Mehmet Akif Ersoy* (İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul), 16.

⁶ İsmail Acar, *Açıklamalı İstiklâl Marşı ve Gençliğe Hitabe* (Balıkesir: Liva Yayınları, 2005), 28-29.

isimleri nedir? diye sorar. Hamdullah Suphi Bey, bu soruyu “daha sonra arz edilecektir” dedikten sonra açıklamasına şöyle devam eder:

“... Vekâlet yapmış olduğu tetkikatta fevkalâde kuvvetli bir şiir aramak lüzumunu hissettiği için ben şahsen Mehmet Akif Beyefendiye müracaat ettim ve kendilerinin de bir şiir yazmalarını rica ettim. Kendileri çok asil bir endişe ile tereddüt gösterdiler. Bilirsiniz ki bu şiirler için bir ikramiye vadedilmiştir. Halbuki bunu kendi isimlerine takrib etmek arzusunda bulunmadıklarını ve bundan çekindiklerini izhar ettiler. Ben şahsen müracaat ettim. Lazım gelen tedâbiri alıruz ve icabeden ilanı yaparız dedim. Bu şartla büyük ve dini şairimiz bize fevkalade nefis bir şiir gönderdiler. Diğer altı şiirle beraber tetkikinize arz edeceğiz.

İntihab size aittir. Arkadaşlar reyimi ihsas ediyorum. Beğenmek, takdir etmek hususunda haizi hürriyetim. İntihabımı yapmışım, fakat sizin intihabınız benim intihabımı nakşedebilir. Arkadaşlar bu size aittir efendim.”⁷

Altı şiirle ilgili değerlendirmenin Mehmet Akif’in şiirinden sonra yapılmasını isteyerek İstiklâl Marşı’nın on kıt’asını okumaya başlar. Şiirin okunması tamamlandıktan sonra salonda sürekli alkışlar vardır. Diğer şiirlerin okunmasına ve tartışılmasına geçilmez.

11 gün sonra 12 Mart 1921 tarihinde “Müzakere Edilen Maddeler”in birincisi Maarif Vekâletinin İstiklâl Marşı hakkındaki tezkeresidir. Oturumu Dr. Adnan Adıvar yönetmektedir.⁸ O sıralarda Maarif Vekâletine atanan Hamdullah Suphi Bey, İstiklâl Marşı güftesinin yazılma ve Meclis’e geliş macerasını şu sözlerle açıklar:

“Arkadaşlar, İstiklâl marşları hakkında Vekâlet tarafından vaki olan davet üzerine ne kadar marş elimize gelmiş ise bunları bir encümen marifetiyle tetkik ettirdik, neticeyi Heyet-i Celilenize arz ettik. Bunları görmeyi arzu buyurdunuz. Matbu olarak tevzi edildi efendim. Bir nokta üzerine nazarı dikkatinizi celbetmek isterim. Bu İstiklâl marşları taraf-ı alinizden tetkik edildikten sonra intihabınız hangi şiir üzerinde temerküz ederse ikinci bir muamele daha yapılacaktır. Bestekârlara yollayacağız, bestekârlar dahi bize muhtelif besteler yollayacaklardır. Onlar arasında bir intihab daha yapılacaktır.”⁹

Hamdullah Suphi’nin meclisten isteği de Anadolu’da devam eden Millî Mücadele dolayısıyla “Millî mücadelenin ruhunu söyletmek” amacıyla erken bir karara varılmasıdır. Bunun üzerine Meclis Başkanı bugün (12 Mart 1921) müzakerelerin tamamlanmasını oylatır. Müzakerelerin aynı gün içinde tamamlanması kabul edilir. Kendisi de yarışmaya M. İmzalı bir şiirle katılan Bursa Milletvekili Muhittin Baha Bey söz alarak; hem kendisinin hem de Kemalettin Kami’nin yarışmadan çekildiğini bildirir. Bunun üzerine Meclis Başkanı, konunun burada mı yoksa heyete başvurarak mı karara bağlanacağını sorar. Kırşehir Milletvekili Yahya Galip Bey, “burada olsun, hepimiz anlarız” cevabını verir.

Kütahya Milletvekili Besim Atalay Bey ise ısmarlama şiirin yazılamayacağını, bu tarz metinlerin milletin ruhundan ortaya çıkacağını, memleketin ısmarlama şiirlere ödeyecek parasının bulunmadığını belirtir.¹⁰ Hamdullah Suphi Bey ise para meselesi ile Meclis’e gelmiş seçilmiş şiirler arasında bir ilgi kurmanın yanlışlığını vurgulayarak konuşmasına devam eder:

⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, *Birinci İçtima*, (1 Mart 1337).

⁸ Ali Kaytancı, *Mehmet Akif İstiklal Marşımız ve Milli Ruh* (Niğde: Net-Pa Yayın Dağıtım, 2007), 88.

⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, *Altıncı İçtima* (12 Mart 1337).

¹⁰ age.

“İstihlas-ı vatan mücadelesi yapan milletin vekilleri halkın heyecanını ifade etmek üzere memleketin şairlerine müracaat etmiştir. Bu şairler ilk defa şiirlerini yazmamıştır. Arkadaşlar, bize şiirlerini yollayan şairler, seneler arasında bütün memleketin kederlerini, ıstıraplarını, bütün mefahirini söyleyen şiirler yazmışlardır. Demek para mukabilinde şiir mevzu bahis değildir. Biz, halkın ruhunu, heyecanını ifade eden şiirler yazmaları için şairlerimize müracaat ettik. Hiç birisi para hakkında bir şey söylememiştir. Geçen defa işaret ettiğim üzere nazar-ı dikkatinizi celbediyorum: Mehmet Akif Bey – ki bu, şairler arasında para meselesinden kaçınan arkadaşlarımızdan birisidir – zaten senelerden beri en yüksek ve en ilahi bir belagatle yazmıştır. Yeniden yazmaktan çekinmesi; bazılarının hatırına para gelir, diye korkmasındandır ve ona binaen yazmamıştır. Ben gelen şiirleri okuduktan sonra bu işte vazifedar ettiğiniz bir arkadaşınız sıfatıyla arzu ettim ki bir kuvvetli şiir daha bulunsun ve kendilerine müracaat ettim. Bunun üzerine kendileri de bir şiir yazdılar, gönderdiler.”¹¹

Hamdullah Suphi'nin bu sözleri, şiir gönderen şairlerin hemen tümünün kendilerini ispat etmiş, o ana kadar temayüz etmiş şiirler kaleme aldıklarını hatta vatanı terennüm ettiklerini de ortaya koymaktadır. Ayrıca şiirlerin tümünün kendisi tarafından dikkatle okunduğunu da göstermektedir. Besim Atalay Beyin sözlerinin haklılığına da dikkat çeken Hamdullah Suphi Bey, bu şiirlerin henüz doğmadığını, bir an önce güftenin seçilmesini, daha sonra bestenin yapılması görevine geçeceğini ifade eder.

Sözü devralan Kastamonu Milletvekili Dr. Suat Bey, mesleği olmamasına karşın, geçenlerde Hamdullah Suphi Beyin Mehmet Akif'in okuduğu şiirinden etkilendiğini söyleyerek Mehmet Akif hakkında Meclis'e düşüncelerini iletir: “Akif Beyin son yaptığı İstiklâl Marşı'ndan evvel inşaat etmiş olduğu şiirler, zaten bidayeti inşadından çok evvel bizim hissiyatımızı, tahassüsümüzü ifade etmiştir. Kendisinin memleketin tahassüsüne karşı ne kadar kuvvetli bir kudret-i şiiriyesi olduğunu ve Garp ve Şark âlemi hakkında tahassüsünün en güzel numunelerini *Safahat* isimindeki eserleri gösterir.”¹² Dr. Suat Bey, bu sözlerinden sonra hiç tartışılmadan Mehmet Akif'in İstiklâl Marşı'nın kabul edilmesini teklif eder.

Kangırı (Çankırı) Milletvekili Hacı Tevfik Bey, şiir işinin Meclis'e getirilmesinin doğru olmadığı görüşündedir. Ona göre Maarif Encümeni bu işi değerlendirip kararını vermelidir. Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi Bey ise meselenin önemine dikkat çekerek, şiirin kurulacak bir komisyon tarafından gözden geçirilmesini hatta gerekirse değiştirilerek yeniden getirilmesini teklif eder: “Eğer bu marş milletin ruhunu kavrayabilecek bir marş ise onda ufacık bir yakışsızlık diyelim, sonra o marş için pek büyük düşüklük verir.”¹³ Bu bakımdan Hamdullah Suphi Beyin aceleci davranmasına itiraz eder. Onun bu itirazı bazı tepkilere neden olur. O, Mehmet Akif'in eseri ve diğer şiirler için edebi bir heyetin kurulmasını, bu heyetin mısralarda tadilat yapmasını ve daha iyi bir eserin ortaya çıkabileceğini belirtir. Ayrıca kendisine gelen mektuplarda diğer şiirlerin de okunmasını, onların içinden de seçilebilecek nitelikte olanların bulunabileceğini belirtir. Ancak onun bu sözleri gürültüler ve tepkilerle karşılanmıştır.

Bu andan itibaren Meclis Başkanlığına dilekçeler verilir. Trabzon Milletvekili Celal Bey, İstiklâl Marşı'nın Meclis huzurunda okunmasını teklif eder. Cebelibereket (Osmaniye) Milletvekili İhsan Bey, şiirin dinlenmesini bağırır. Konya Milletvekili Refik Bey, seçilecek Marşın sonsuza

¹¹ age.

¹² age.

¹³ age.

kadar devam edeceğini, değiştirilemeyeceğini söyler. Meclis Başkanı, Marşın okunmasını oylamaya sunar. Kabul edilmez.

İzmit Milletvekili Hamdi Namık Bey, yetkinin Maarif Vekâletinde olduğunu, gerekiyorsa meclisten edebiyata vakıf kişilerden kurulacak bir heyetle işin çözülebileceğini belirtir. Meselenin uzatılmasına gerek yoktur. Elaziz Milletvekili Hüseyin Bey ise Maarif Vekâletine verilmiş bütün şiirlerin (724) yeniden değerlendirilmesini ister.

Sözü alan Hamdullah Suphi Bey, endişesi olan arkadaşların haklılık payı bulunabileceğini belirttikten sonra işi Meclis'in çözebileceğine konuyu getirir:

“... Heyet-i Aliyeniz üzerindeki azami tesirine ben de bendeniz de şahit oldum. Eğer halk üzerine olan tesirini anlamak için kendi kalbimizden başka miyaramız varsa o başkadır. Eğer halkın teessürünü kendimiz anlayacak olursak halkın kalbini de anlamış oluruz. Şimdi arkadaşlar bendeniz diyeceğim ki: Yeni bir encümen-i edebiye havale edersek bir fayda mutavasser olabilir. Eğer encümen kararını verip bitirecek ise. Fakat zannediyorum Meclisimizin verdiği karar ve ısrar ettiği nokta, kendisinin bu işi halletmesidir. O halde encümenden çıkıp yine heyetinize gelecektir. Yine bu vaziyet hasıl olacaktır. O halde burada yedi tane şiir vardır. Riyaset bunları ayrı ayrı reye vaz'etsin, hangisi tarafınızdan mazhar-ı takdir olursa onu kabul edersiniz.”¹⁴ Hamdullah Suphi'nin bu sözleri milletvekillerinin “doğru” sesleri ile karşılanır.

Bu arada Kırşehir Milletvekili Yahya Galip Bey, Bursa Milletvekili Muhittin Baha'nın yazdığı marşın kürsüden okunmasını teklif eder. Teklif reddedilir. Muş Milletvekili Abdülğani Bey, konunun tekrar Maarif Vekâletine devredilmesini ve marşın onların seçmesini ister. Bu teklif de reddedilir. Saruhan Milletvekili Avni Bey de marşın yeni bir edebi kurula tevdi edilmesini önerir. Bu öneri de reddedilir. Meclis Başkanı, her marşın oylanmasını ister. Bunun üzerine Karesi Milletvekili Hasan Basri Bey, Kastamonu Milletvekili Suat ile hazırladıkları bir öneriyi sunar ve Mehmet Akif Beyin kaleme aldığı İstiklâl Marşı'nın kabulünü teklif eder. Bu arada Başkanlık Makamına Tunalı Hilmi Bey ve Ertuğrul (Bilecik) Milletvekili Necip Bey tarafından şairler ve bestekârlardan oluşan bir heyetin kurulması teklifi gelir. Bu teklif de reddedilir.

Hasan Basri Bey, Ankara Milletvekili Şemsettin Bey, Bursa Milletvekili Emin Bey, Bitlis Milletvekili Yusuf Ziya Bey, Isparta Milletvekili İbrahim Bey, Kırşehir Milletvekili Yahya Galip Beyin önerileri doğrultusunda Mehmet Akif Beyin şiirinin Meclis'te okunması teklif edilir. Tunalı Hilmi Beyin “tadilat” konusundaki ısrarına rağmen bu teklif oylanır ve kabul edilir. Saruhan Milletvekili Refik Şevket Bey, muhaliflerin de elini kaldırmasını ister. Böylece büyük çoğunlukla İstiklâl Marşı'nın kabulü sağlanır.

Kırşehir Milletvekili Müfit Efendi, Hamdullah Suphi Beyin İstiklâl Marşı'nı kürsüden bir kez daha okumasını ister. Konya Milletvekili Refik Bey, İstiklâl Marşı'nın ayakta okunmasını ve Meclis Başkanı da herkesin ayakta dinlemesini ister. Böylece Hamdullah Suphi Bey kürsüye davet edilir, sürekli alkışlar arasında İstiklâl Marşı'nı okur.

2. İstiklâl Marşı Olarak TBMM'ne Gelmiş Şiirler

TBMM'de İstiklâl Marşı güfte yarışması açılınca yarışma 724 şiir katılır. Ancak hiçbir şiirin yeterince beğenilmemesi sonucunda Mehmet Akif Ersoy'a başvurmak durumunda kalınır. Meclis tutanaklarında bazı vekillerin Mehmet Akif'in ismini zikrettiği görülür. Yarışmaya katılan şiirlerden

¹⁴ age.

ilk elemeyi geçenler TBMM'ne getirilir. “26 Şubat 1921 tarihli toplantısında Kırşehir milletvekili Yahya Galip'in önerisi üzerine Maarif Vekâletine gönderilen şiirlerden yedi tanesi basılmış ve milletvekillerine dağıtılmıştı. Hasan Basri Çantay, “Bunları – Meclis'in alkışlarla kabul ettiği İstiklal Marşı ile mukayeseye medar olur diye – aynen ve sırasıyla” kitabında neşretmiştir.”^{15*}

Yarışmaya katılan bazı şairler, Mehmet Akif'in şiiri karşısında çekilme kararı alır. Bunlardan biri de Kemalettin Kamu'dur. İlk elemeyi geçen şairlerin şiirleri Millî Eğitim Bakanlığına verilir. Ancak zaman içinde şiirlerden çok azına ulaşılır. Millî Eğitim Bakanlığı'nın arşivlerinde ve TBMM arşivinde bu şiirlerin hiçbiri bulunmamaktadır. İmha edildikleri belirtilmektedir. Bunun nedeni, sanıyoruz ki, Mehmet Akif'in kaleme aldığı İstiklâl Marşı güftesi karşısında yazdıklarının değerlendirilmesini istememektен kaynaklanmaktadır.

Elde bulunan şiirleri tema, dil ve anlatım, biçim, yapı bakımından karşılaştırdığımızda hemen hepsinde Millî duyarlılığın, Türkçe hassasiyetin, biçim düzeninin ve yapı bütünlüğünün bulunduğunu söyleyebiliriz.

İlk şiir Servetifünun şairlerinden Hüseyin Suad'a aittir. Türk tarihine yapılan güzelleme ve Millî Mücadele'de gösterilen kahramanlık şiirin temasını oluşturmaktadır.

“Türk'ün evvelce büyük bir pederi
Çekti sancağı hilâl-i sehari
Kanımızla boyadık bahr ü berri
Böyle aldık bu güzel ülkeleri

İleri, arş ileri, arş ileri
Geri kalsın vatanın kahpeleri

Seni ihya için ey nâmı büyük
Vatanın uğruna öldük öldük
Ne büyük kaldı bu yolda ne küçük
Siper oldu sana dağlar gibi Türk

Yürü ey milletin efradı yürü
Ak süt emmiş vatan evlâdı yürü

Vatan evlâdını kurban edeli
Milletin hür yaşamaktır emeli
Veremez kimseye bir Çamlıbeli
Bağlanır mı acaba Türk'ün eli

İleri, arş ileri, arş ileri
Çiğnenir çünkü kalan yolda geri.”

¹⁵ Recep Duymaz, *Millî Mücadelemiz ve İstiklal Marşı'mız* (İstanbul: Akademik Kitaplar, 2011), 83.

* Makalemizde yer alan metinler Mehmet Cemal Çiftçigüzeli ve Mehmet Çetin'in hazırladığı *TBMM'de İstiklâl Marşı ve Mehmet Akif* adlı çalışmadan alınmıştır.

Metin 22 mısradan oluşmaktadır. Önce “peder” sözünde ifadesini bulan ve atalarımız olarak tanımlanabilecek sözle Türk tarihindeki zaferlere gönderme yapılmaktadır. İkinci kıt’ada Türk milletindeki vatanseverlik ölçütü ortaya konmakta, çekinmeden vatani için ölebilme duygusu dikkatlere sunulmaktadır. Son kıt’ada ise hürriyet vurgusu ile Millî Mücadeleye dikkat çekilmektedir. Şiirin leit motifleri olarak değerlendirebileceğimiz “ileri, arş ileri, arş ileri” gibi sözler, asker millet olmanın vurgusu niteliğindedir. Şiirde, millî duyguyu canlı tutan yönün bulunması, biraz da marş olarak kaleme alınmanın gereği olarak düşünölmelidir.

Elde edilen ikinci şiir A. S. İmzalıdır. Şairin kim olduğu bilinmemektedir. Vatan ve millet aşkını ayakta tutma gayreti, Türklük vurgusu şiirin temasını oluşturmaktadır:

“Millet aşkı, din aşkı, vatan aşkı uyansın
Yurdumuza göz dikenler al kanlara boyansın
Ya ben ya onlar diyen silâhına dayansın

Türk oğludur bu millet
Türk'ündür bu memleket
Türk oğludur bu millet
Türk'ündür bu memleket

Düşman gözü tutamaz yanar dağlar başını
Bağrımızda saklarız vatanın her taşını
Yurdumuza yan bakan döker gözün yaşını

Türk oğludur bu millet
Türk'ündür bu memleket
Türk oğludur bu millet
Türk'ündür bu memleket

Can veririz her zaman hürriyet yoluna
"Ya gazi, ya şehid"lik ne devlettir kuluna
Ata emanet etmiş namusunu oğluna
Bize Türk oğlu derler
Hep bizimdir bu yerler”

Şiir boyunca geçmişten geleceğe vatan vurgusu yapılmaktadır. “Millet aşkı”, “din aşkı” “vatan aşkı” söz gruplarında bir milletin birleştirici unsurlarına aşkla bağlılık dile getirilmektedir. Bu söz gruplarının “kutsal” olarak tanımlanması daha sonraki mısralarda “göz dikenler”, “yan bakan” gibi karşıt güç ibarelerine kaynaklık eder. Şiir boyunca bir bakıma nakarat gibi tekrarlanan “Türk oğlu”, “Türk” vurguları şiirin temel mesajı niteliği de taşımaktadır. A.S.’nin şiiri, nakarat kısmıyla değerlendirildiğinde, marş olma kaygısı şiir niteliğinin önündedir diyebiliriz.

Üçüncü şiir Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Muharrirlerinden Kemalettin Kami Kamu’ya aittir. Millî edebiyatın ve Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının bilinen şairlerinden birisi olan “Bingöl Çobanları şairi Kamu, Mehmet Akif’in İstiklâl Marşı’nı dinledikten sonra şiirini yarışmadan çeker. 7’li hece vezniyle yazılan şiirde vatanseverlik ve bağımsızlık duygusu işlenir.

“Göz yaşına veda et
Ey güzel Anadolu!
Hakkını korur elbet
Türk'ün bükülmez kolu

Cenk ederiz genç, koca
Bugün değil, yarın da
Yadımız ağladıkça
İzmir ezanlarında.

Hak yolunda kan olur,
Dünyalara taşarız;
Ya şerefle vurulur,
Ya efendi yaşarız.

Her gün yeni bir hile
Arkasından satıldık;
Her gün yeni bir dille
Yurdumuzdan atıldık

Yeter, ey Ka'be'mizi
Elimizden alanlar
Alıkoyamaz bizi
Yolumuzdan yalanlar.

Hangi alçak el alır,
El zinciri boynuna?
Kim Yunan'ı bırakır
Türk kızının koynuna?”

İlk kıtada yer alan “göz yaşına veda et” ibaresi artık kötü günlerin geride kaldığını ifade eder. Metin boyunca işgal yıllarında yaşanan kötü günlere dair göndermeler bulunmaktadır. “İzmir ezanları”, “yurdumuzdan atıldık”, “ey Ka'bemizi elimizden alanlar”, “Kim Yunan'ı bırakır / Türk kızının koynuna” gibi mısralar Milli Mücadele döneminin taze manevî acılarını hissettirmektedir. Gençliğe de “Ya şerefle vurulur / Ya efendi yaşarız” gibi bağımsızlık ruhu ihtiva eden mesajlar vermektedir.

Merzifon İdadisi Hat Muallimi İskender Hâkî'ye ait olan şiirin ilk mısraında Türk-Müslüman vurgusu dikkati çekmektedir. “Ey Müslüman, ey Türk oğlu” mısraı, seslendiği kitleye, şairin hitabı olarak da değerlendirilmelidir.

“Ey Müslüman, ey Türk oğlu
Açıldı istiklâl yolu
Benim bu son günlerimdir,
Diyor bize Anadolu.

Çek sancağı Türk ordusu
Olmaz Türk'ün can korkusu
Esarete dayanır mı
Türk vatanı, Türk namusu?

Bu son savaş bize farzdır,
Fırsatımız gayet azdır,
Muzaffer ol da ey millet
Altın ile tarih yazdır.

Birleřelim özümüzden,
Dönmeyelim sözümüzden,
Hem silelim bu lekeyi,
Tarihteki yüzümüzden.”

Şiir boyunca vurgulanan bağımsızlık ilkesi “istiklâl yolu”, “esaret”, “silelim bu lekeyi” gibi ibareler; Türk toplumunun ayağa kalkma ülküsünü ortaya koyar niteliktedir. Dörtlükler halinde kaleme alınmış şiirde, tarihten gelen gurur ile esarete karşı direniş birleşmektedir. Türklük vurgusu, zor günlerde verilen mücadelede elde edilen zaferle yapılmaktadır. Bu metinde de halk şiirine özgü söyleyişin esas alındığı görülmektedir.

M. imzasıyla yarışmaya katılan şiir Bursa Milletvekili Muhittin Baha Beye aittir. Muhittin Baha Bey, İstiklâl Marşı için Meclis'te yapılan müzakerelerde, Kemalettin Kâmi Kamu ile birlikte yarışmadan çekilmiştir.

“Altı bin yıl efendilik yaptın,
"Kahraman Türk" idi cihanda adın.
Bir ateşten siperdin İslâm'a
Sönmeyen bir güneş gibi yaşadın.

Ey büyük ünlü milletim ileri!
Hasmına çığnetme koş bu şanlı yeri!
Düşmanın bir cihansa dostun
Hak Hakkın elbette müstakil yaşamak

Atıl, ez, vur, senindir istiklâl
Ebedî parlasın şu al bayrak...
Ey benim şanlı milletim ileri;
Ele çığnetme koş bu ülkeleri!”

Şiir henüz ilk mısradan itibaren Türk tarihine yapılan gönderme üzerine kurulur. “Altı bin yıllık” efendilik, dünya hâkimiyetinin ifadesidir. İslâmiyet’i kabulden sonra “siper” tanımlamasıyla yapılan hizmetlerin belirtilmesi Türk – İslâm birliğine delalet eder. Metinde sonraki iki birimde gençliğe sesleniş vardır. Onlarda tarih şuurunu uyandırmayı amaç edinen şair; bağımsızlık, bayrak ve vatan vurgusunu dikkatlere sunar. Marş olmak üzere kaleme alınmış şiirde düzenli bir kafiye yapısının kullanıldığını ve ahenkli bir anlatımın bulunduğunu söylemek oldukça zor.

Yarışmaya katılan şiirlerden bulunabilen son örnek Mehmet Muhsin imzasıyla yer almaktadır. Aruz vezni ile kaleme alınan şiirde, diğer yarışmaya katılan şiirlerin aksine Batı'ya karşı söylemlerin bulunduğu dikkati çekmektedir. "Garbın zalam-ı zulmüne yüz yıl kılınç çalan" mısraında olduğu gibi hem Batı'nın tarihten gelen düşmanlığı hem de Türk - Müslüman vurgusu işlenmektedir.

"Yıllarca altı cephede ateşle kanlara;
Türk'ün hilâl ü dinine düşman olanlara;
Ceddin o; Yıldırım gibi saldın zaman zaman
Yüksek başın eğilmedi bir art cihanlara

Ey kahramanlar ordusu, ey yıldırım-Şitâb.
Göster cihan-ı mağribe bir kanlı inkılâb

Ey mazi-i havariki bin destan olan;
Garbın zalam-ı zulmüne yüz yıl kılınç salan
Arslan yürekli ordu; demir giy; silah kuşan!
Zira hududu kapladı ateşle kan, duman.

Ey kahramanlar ordusu, ey yıldırım - Şitâb,
Göster cihan-ı mağribe bir şanlı inkılâb!

Arslan mücahid ordusu, ey hâris-i salâh
Destinde seyf-i hak gibi pek şanlı bir silâh
Açtın semâ-yi millete pür-nûr bir sabah.
Atî bizim... bizim artık vatan, zafer, felâh.

Ey kahramanlar ordusu; ey yıldırım - Şitab.
Göster cihan-ı mağribe bir şanlı inkılâb"

Bu metin, hem söyleyiş hem de vatan, kahramanlık, millet, esaret, bağımsızlık gibi temaların işlenmesi diğer şiirlerden farklı; Mehmet Akif'in İstiklâl Marşı'na kısmen yakındır. İlk iki bölümde tarihten gelen vakar üzerine konuşan şair, sonraki kısımda gençliğe uyandırma, onlara millî ruh aşılama yönünde ilerler.

Sonuç ve Öneriler

İstiklâl Marşı ile ilgili tartışmalar, şiirden ziyade daha tutarlı ve doğru karar verebilme endişesinden kaynaklanmaktadır. Mehmet Akif'in İstiklal Marşı'na karşı çıkanlar, metinle ilgili bir eksiklik zikretmezler. Eserin edebî kurullardan geçmesini ve oralarda onaylanmasını isterler.

İstiklâl Marşı'nın TBMM'de erken kabul edilmesinin sebebi Batı Anadolu'da sürmekte olan Millî Mücadeledir. Ordunun ve halkın millî duygularını böyle bir zamanda ayakta tutma endişesidir.

İstiklâl Marşı ile TBMM'ye getirilen şiirler ile Mehmet Akif Ersoy'un İstiklâl Marşı arasında tema, söyleyiş ve yapı tutarlılığı bakımından bir mukayese yapabilmek oldukça zordur. İstiklâl Marşı'nın TBMM kürsüsünde okunmasından sonra Muhittin Baha'nın ve Kemalettin Kâmi'nin yarışmadan çekilmesi de bunu göstermektedir.

Bütün şiirlerde başlık İstiklâl Marşı veya İstiklâl Türküsü bağlamındadır. Bunun nedeni de şiirlerin başlığının "İstiklâl Marşı" olacağı düşüncesidir.

Kaynakça

- Acar, İsmail. *Açıklamalı İstiklâl Marşı ve Gençliğe Hitabe*. Balıkesir: Liva Yayınevi, 2005.
- Altınbaş, Nihan. *Millî Mücadelede Mehmet Akif Ersoy ve İstiklâl Marşı*. Ankara: TBMM Yayınları, 2015.
- Ayvazoğlu, Beşir. *İstiklâl Marşı Tarihi ve Manası*. İstanbul: Tercüman Gazetesi Yayınları, 1986.
- Çetin, Nurullah. *İstiklâl Marşı'mızı Anlamak*. Ankara: Öncü Kitap, 2013.
- Çiftçigüzeli, M. C., Çetin, M. *TBMM'de İstiklâl Marşı ve Mehmet Akif*, İstanbul: Mehmet Akif Ersoy Fikir ve Sanat Vakfı, 2002.
- Duymaz, Recep. *Millî Mücadelemiz ve İstiklâl Marşı'mız*. 3. Baskı, İstanbul: Akademik Kitaplar, 2011.
- Hakimiyet-i Milliye Gazetesi*, 25 Ekim, 1920.
- Kaytancı, Ali. *Mehmet Akif İstiklâl Marşımız ve Millî Ruh*. Niğde: Net-Pa Yayın Dağıtım, 2007.
- Kocakaplan, İsa. *İstiklâl Marşımız ve Mehmet Akif Ersoy*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 9. Basım, 2016.
- TBMM Zabıt Ceridesi, *Birinci İçtima*, 1 Mart 1337.